

Lale Pooryamanesh^{1**}, Marjeta Kovač², Miran Kondrič²

Položaj športne vzgoje v iranskih šolah

Izvleček

Osrednjo vlogo v otrokovem celostnem razvoju predstavlja gibanje. Njegova vloga je ključnega pomena v obdobju odrasčanja, saj pomembno vpliva na otrokov kognitivni, čustveni, socialni in gibalni razvoj. Otrok se giblje spontano, v času šolanja pa je razvoju njegove gibalne pismenosti namenjen poseben predmet športna vzgoja, ki temelji na potrebah, interesih in razvojni stopnji otroka. Različne države gibanje in športno vzgojo vključujejo v svoje kurikulume na različne načine. S tem prispevkom želimo predstaviti koncept športne vzgoje na iranskih šolah, saj so primerjave dobra priložnost za uvid, kako so cilji določenih predmetov univerzalni, njihova uresničitve pa tudi kulturno in zgodovinsko pogojena.

Večino vzgojno-izobraževalnih ciljev sodobne šole je mogoče uresničiti z vključevanjem otrok in mladostnikov v športne dejavnosti, zato je športna vzgoja eno izmed enajstih učnih področij v iranskem nacionalnem kurikulumu. Namen vsebinskega področja športne vzgoje je vzpostavitev celovitega telesnega in duševnega zdravja otroka s pravilnim izborom telesne dejavnosti, izboljšanjem gibalnih sposobnosti in prepoznavanjem zdravih načinov vadbe. Športna vzgoja je eden glavnih predmetov v številnih iranskih šolah. Širše zasnovan program vključuje dejavnosti, s katerimi se učenec uči skozi gibanje, razvoj pa poteka od usvajanja osnovnih gibalnih vzorcev v nižjih razredih do izvedbe kompleksnih gibalnih spretnosti in visoke ravni gibalne učinkovitosti na srednješolski ravni. Obenem je šola v Iranu tudi najpomembnejše okolje za prepoznavanje za šport nadarjenih otrok.

Ključne besede: kurikulum, športna vzgoja, značilnosti izvedbe, Iran

The status of physical education in Iranian schools

Abstract

Movement plays a central role in a child's physical development. Its role is crucial during the period of growing up, as it has a significant impact on the child's cognitive, emotional, social and movement development. A child moves spontaneously, and during school period, a special subject of physical education is dedicated to the development of his motor literacy, based on the needs, interests and developmental level of the children. Different countries include movement and physical education in their curricula in different ways. With this contribution, we want to present the concept of physical education in Iranian schools, as comparisons are a good opportunity to see how the goals of certain subjects are universal, and their realization is also culturally and historically conditioned.

Most of the educational goals of the modern school can be realized by involving children and adolescents in sports activities. Teaching physical education is included as one of the eleven learning areas in the Iranian national curriculum. The purpose of the content area of physical education is to establish comprehensive physical and mental health of children through the correct selection of physical activity, improvement of movement skills and recognition of healthy ways of exercise. Therefore, physical education is one of the main subjects in many Iranian schools. The broader program thus includes activities with which the student learns through movement, and development takes place from the acquisition of basic movement patterns in the lower grades to the implementation of complex movement skills and a high level of movement efficiency at the high school level. At the same time, the school in Iran is also the most important environment for identifying talented children for sports.

Keywords: curriculum, performance characteristics, physical education, Iran

¹University of Guilan, Faculty of Sports Science and Physical Education, Guilan, Iran

²Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, Ljubljana, Slovenija

^{**}Avtorica fotografij: Lale Pooryamanesh

■ Uvod

Islamska republika Iran (uradno ime od leta 1979 po padcu **šaha Reze Pahlavija**) je obmorska država v jugozahodni Aziji, ki meji na sedem sosednjih držav. Do leta 1935 je bila znana kot Perzija. S 87 milijoni prebivalcev je **četrta največja država v Aziji in je tudi domovina ene najstarejših civilizacij. Iran je šiitska muslimanska država, vendar je večina njenih prebivalcev Perzijcev in ne Arabcev. Uradni jezik v Iranu je farsi/perzijski. Država se razprostira na kar 1,6 milijona kvadratnih kilometrov**, kar jo uvršča na osemnajsto mesto po velikosti na svetu. Za primerjavo se Slovenija s svojimi 20.273 km² uvršča na 153. mesto med 232 državami sveta (Wikipedia, 2022). Iran je razdeljen na pet regij in v okviru teh na 31 provinc, ki jih vodijo guvernerji. Država namenja za izobraževanje 3,7 % bruto družbenega proizvoda, Slovenija pa 5,3% (EAG, 2021).

Iran nima le bogate zgodovine (z najstarejšimi mesti, kot sta Susa in Perzepolis) in književnosti (najbolj poznana sta pesnika Hafis in Omar Hajam), temveč ima dolgo športno zgodovino, saj so se določeni tradicionalni športi pojavili že v antiki. Na njihovih vrednotah, kot so spoštovanje zdravja, odlična telesna pripravljenost, poudarjanje telesne in mentalne moči, temeljijo tudi nekatera konceptualna izhodišča današnje športne vzgoje v iranskem šolskem sistemu. Čeprav ti športi niso prisotni v šolskem kurikulumu, pa se lahko z njimi učenci srečujejo na različnih predstavitvah in v društvih.

■ Tradicionalni športi v Iranu

Zgodovina športa in tekmovanj v antičnem Iranu še ni dobro raziskana, vemo pa, da so nekateri iranski športi starejši od grških. V stari Grčiji so olimpijske igre vključevale tek, rokoborbo, boks, konjske dirke, dirke z vozovi in peterboj (Wikipedia, 2023). Za razliko od Grčije pa sta bila v antičnem Iranu – čeprav imajo nekateri od teh športov daljšo zgodovino – priljubljena športa lokostrelstvo in vožnja s kanuji.

Med državami Bližnjega vzhoda je bil Iran nedvomno edina država, ki je že v preteklosti v svojem izobraževalnem sistemu dala največjo prednost športu in telesni vadbi. Iranci so spoznali vrednote zdravja kot zelo pomembnega elementa za zagotavljanje pogumnega in zmagovitega vojskova-

nja. Herodot, slavn grški zgodovinar, piše: „Iranci so se od petega do dvajsetega leta naučili treh stvari: jahanja, lokostrelstva in resnicoljubnosti“ (Mark, 2012).

■ Zoorkhanei rituali

Irance že dolgo zanimajo borbe in tako imenovani terenski športi. Eden njihovih temeljnih ciljev je bila priprava na rokoborbo in boj z rokami. Tako vse zgodbe, kot je obešanje Rostama z belim hudičem, rokoborba med Rostamom in Sohrabom, bitka z golimi rokami pri Bahramu z rimskim vojskovodjo Kutom, kot tudi opisi bitk v Darab Nameh, Samak Ayar, Hossein Kurd ter drugih ljudskih zgodbah, govorijo o priljubljenosti borilnih veščin v starem Iranu. Zaradi pozornosti starodavnih kultur do telesno odlično pripravljenih posameznikov so imele borilne veščine posebno vrednost za premagovanje sovražnikov v vojnah in so bile del vsakodnevnih dejavnosti moških.

V starih civilizacijah so bila športna tekmovanja vedno povezana z mitologijo in posebnimi obredi. Zoorkhanei običaji izstopajo in vsak gledalec, ki prvič stopi v kraj Zoorkhanei, bo očaran nad njim. Starodavni Zoroastrianci so verjeli, da se razvoj telesne in duševne moči lahko uporabi za krepitev duhovnosti.

Po zgodovinskih dokazih Zoorkhaneh kot starodavni šport sega v začetek 7. stoletja po hidžri (v začetku 13. stoletja). Zoorkhanei igro (spretnosti s kiji; Slika 1) igrajo mojster in preostali tekmovalci v posebnih okroglih dvoraneh. Po pridobitvi dovoljenja gledal-

cev se mojster in občinstvo dotaknejo in poljubijo svojo desno roko na tleh jame, ki je na sredini dvorane; tako izrazijo spoštovanje do svete jame ter oživijo svoje telesne in mentalne moči. Kopajo se in telovadijo ob glasbi Murshida.

Slika 1 Zoorkhaneh dvorana (Vir: www.sport-brand.ir)
شیراز ۲۲ مرداد ۱۳۹۸ | ناری ایالتی شازرو در ورزشگاه شازرو - نایروز و ایالتی (sport-brand.ir)

■ Iranski polo

Davno preden je šah Ismail Safavi sedel na plemiškem dvorcu Quipu na zgodovinskem trgu Naqsh Jahan v Isfahanu (enem najlepših iranskih mest z ogromnim trgom) in gledal igro polo, so Ahemenovi knezi leta 600 pr. n. št. začeli igrati polo. Polo je bil zaradi priljubljenosti med kralji in plemiči znan tudi kot igra kraljev, iranski konjeniki pa so lahko preizkusili nadarjenost in moč svojih bojnih konjev prav v igri polo (Sliki 2 in 3). Zgodovinski viri kažejo, da polo izvira iz Irana in se je kasneje iz Irana razširil v Indijo.

Slika 2. Iranski polo (Vir: blog.ir)
طخ هی رشن :: یرنه رانث رد ناگوچ یزاب ری وصت (blog.ir)

Slika 3. Zidna poslikava iranskega pola (Vir: طخ هیرشن یرنه راثا رد ناگچوچ یزاب ری و صت (blog.ir))

■ Zgodovina športne vzgoje

Športna vzgoja se je v iranskem izobraževalnem sistemu pojavila leta 1927, ko je bila uradno vključena v predmetnike vseh izobraževalnih stopenj. V urniku naj bi bila vsak dan ena ura namenjena pouku takratne »telesne vzgoje«. Vendar zaradi pomanjkanja finančnih sredstev, primernih prostorov in strokovnega kadra v praksi ni prišlo do uresničitve te, za takratni čas izredno napredne ideje. Leta 1935 je bil za zagotovitev zadostnega števila učiteljev športne vzgoje v okviru ministrstva, odgovornega za izobraževanje, ustanovljen oddelek za poučevanje športne vzgoje na vseh stopnjah izobraževanja od osnovne do konca srednje šole.

Sistemsko organizacijo športne vzgoje in šolskega športa lahko zasledimo od leta 1944 na dveh ravneh: a) deželni s projektnim nazivom »Glavna direkcija za (športno) telesno vzgojo na pokrajinski ravni«, ter b) na mestni ravni s projektom »Glavna direkcija za (športno) telesno vzgojo na mestni ravni«. Danes je športna vzgoja vključena kot obvezni predmet v vse stopnje iranskega šolskega sistema z dvema urama tedensko (Hosseini, 2013).

■ Iranski šolski sistem

Predšolska vzgoja je v Iranu, tako kot v Sloveniji, še vedno neobvezna. Od šolskega leta 2012 je v iranskem izobraževalnem sis-

temu uveljavljena struktura dvanajstletnega obveznega šolanja »6-3-3« (prej »5-3-3«). Šolski sistem temelji na 6-letni osnovni šoli (1.-6. razred, ki vključuje starostne skupine od 6 do 12 let), treh letih nižje srednje šole (7.-9. razred) in nadaljnjih treh letih višje srednje šole (10.-12. razred). Strukturo šolskega sistema »6-3-3« trenutno zasledimo v več državah po vsem svetu.

Šole so javne in zasebne. Kot zanimivost naj navedemo, da so šole v Iranu fantovske in dekliške. Le v ruralnih področjih, kjer je v šoli malo otrok, lahko pouk izjemo poteka skupaj za fante in dekleta. V oddelkih je lahko največ 35 otrok, v povprečju pa jih je 30.

V osnovni šoli, zlasti v prvem izobraževalnem obdobju (1.-3. razred), so pomembna osnovna življenjska načela in temeljne vsebine, pri čemer seveda številčne ocene ne morejo dobro opisati znanja učencev. Ocene so zapisane besedno z naslednjo klasifikacijo: »zelo dobro«, »dobro«, »sprejemljivo« in »treba se je bolj potruditi«. Ob vstopu v prvo triletno srednje šole (7.-9. razred) otroci dobijo številčne ocene, ki se gibljejo v razponu od 0 do 20 glede na uspešnost učenca (Hosseini, 2013), za napredovanje na višjo raven pa mora učenec doseči najmanj oceno 10. Vsaka raven šolanja ima ob zaključku obvezno zunanje preverjanje znanja.

■ Kurikulum

Kurikulum ima dva pomena (Marsh, 1994): širšega, ki vključuje različne dejavnike edukacijskega sistema, od zakonodaje, predmetnikov, učnih načrtov, izobraževanja in spopolnjevanja učiteljev, organizacije vzgojno-izobraževalnega področja, materialnih možnosti za izvedbo programov in učnih gradiv, in ožjega, ki ga predstavlja učni načrt za posamezni predmet. Učni načrt je uradni dokument, ki usmerja učitelja k strokovnemu in sistematičnemu delu na njegovem strokovnem področju.

Športna vzgoja je sestavni del širšega šolskega kurikuluma. Ta bi moral urejati vse dejavnosti športne vzgoje (tako obveznega pouka kot obšolskih dejavnosti), za njeno uresničitev pa bi morali biti zagotovljeni finančni viri, strokovni kadri, razvojne možnosti, možnosti ustreznih raziskovalnih pristopov, ki omogočajo spremljavo področja, ter nenazadnje tudi ustreza organizacija. Iranci se zavedajo, da če bo kurikulum dobro zasnovan, bo središče vseh

dejavnosti, tudi športnih; tako se bodo šole izognile nepotrebnemu zapravljanju sredstev za dodatne programe, usposabljanje kadrov bo našlo pravo smer, identificirane bodo sorodne raziskovalne teme, ki bodo obogatile prakso, in končno bodo ravnatelj/direktorji bolje prepoznali usmeritve vodenja šole na športnem področju. Glede na pomen in vlogo športne vzgoje v razvoju otroka se je v pravilno oblikovanem kurikulumu treba vedno usmeriti tako k telesnemu kot tudi kognitivnemu razvoju in zdravju otrok.

Vrednost kakovostne športne vzgoje je neprecenljiva (UNESCO, 2015). Med vsemi predmeti ima posebno mesto za doseganje skladnega telesnega razvoja (Janssen in Leblanc, 2010) in razvoja kognitivnih sposobnosti otrok ter mladostnikov (Dudley in Burden, 2020; Ruiz-Ariza idr., 2017). V strokovni literaturi zasledimo, da je pouk športne vzgoje zaradi drugačnega načina poučevanja lahko zelo učinkovito sredstvo za doseganje številnih splošnih ciljev vzgoje in izobraževanja, obenem pa zadovoljuje naravne potrebe otrok po gibanju in igri ter spodbuja njihovo motivacijo za redno gibalno dejavnost (UNESCO, 2015).

Novejša znanstvena spoznanja kažejo, da predstavlja športna vzgoja tisti predmet v osnovnošolskem obdobju, ki ob pravilnem načrtovanju in izvedbi vpliva na kognitivni razvoj ter pomaga učencem pri učenju vseh predmetov (Ruiz-Ariza idr., 2017). Športna vzgoja naj bi omogočala razvoj gibalnih sposobnosti, s pridobivanjem različnih spretnosti pa tudi duhovno rast posameznika (v Iranu poudarjajo razvoj tako telesne kot duhovne moči), vplivala naj bi na čustvene, moralne in socialne značilnosti otrok. Obenem lahko pri tem predmetu odkrivamo nadarjenost učencev za različne športe. Zato po mnenju stroke pouk športne vzgoje nikakor ne sme biti eden od obrobni ali dopolnilnih predmetov v iranskem osnovnošolskem sistemu.

Kurikulum športne vzgoje v Iranu izhaja iz ciljev, določenih v nacionalnem izobraževalnem programu (Nazari idr., 2017). Skladno z zastavljenimi cilji in programom kurikulum športne vzgoje vključuje:

- usposabljanje otrok in mladostnikov za vadbo v določeni športni panogi;
- redno ukvarjanje s telesno dejavnostjo;
- poučevanje znanstvenih principov športne vadbe;
- zdravstvene informacije o zasvojenosti in drugih družbenih odklonih;

- kratkotrajne rekreacijske in terenske taborne ter izkušnje s skupinskih potovanj;
- analizo nacionalnih in svetovnih športnih dogodkov;
- za srednje šole je predlagana usmeritev dijakov v vadbo v športnih društvih zunaj šole.

Kurikulum v iranskih osnovnih šolah je pripravljen tako, da so njegovi deli oblikovani na podlagi celovitega pristopa k učencem, pri tem pa šola upošteva njihove interese in potrebe.

Osnovnošolski učitelji svoje poučevanje usmerjajo v učenčevu usvajanje dejavnega življenjskega sloga, rednega gibanja in individualnega socialnega vedenja. Prav tako pa imajo vidno mesto v kurikulumu modeli poučevanja gibanja skozi igro ob hkratnem upoštevanju značilnosti otrokovih razvojnih stopenj. V celovit razvoj usmerjena športna vzgoja poudarja humanizem, telesno pripravljenost, upoštevanje kinezioloških zakonitosti, samospoznavanje in konceptualno izobraževanje.

Program športne vzgoje v osnovni šoli vključuje v prvem triletju poučevanje osnovnih gibalnih spretnosti ter razvijanje telesne pripravljenosti v obliki izobraževalnih in skupinskih iger. Drugo triletje osnovne šole obsega nadaljevalno gibalno usposabljanje na raznovrstnih športnih področjih. Pri tem je poudarjeno tudi iskanje nadarjenih otrok v različnih športnih panogah, ki se tako praktično začne in izvaja predvsem v osnovni šoli.

■ Poučevanje športne vzgoje

Predmetnik športne vzgoje v iranskih šolah v različnih obdobjih šolskega sistema »6-3-3« vključuje dve obvezni uri športne vzgoje tedensko za vse učence, ki so popolnoma telesno in mentalno zdravi. Predmet v vseh razredih poučujejo učitelji športne vzgoje (Hosseini, 2013), ki morajo končati izobraževalni program s področja športne vzgoje in športnih znanosti, obenem pa morajo imeti trenerska in sodniška znanja na področju šolskega športa. Prav tako pa so pomembna njihovo znanstveno razmišljanje, telesne in vedenjske značilnosti. V vadbah skupinah je povprečno 30 otrok. Otroci morajo pri pouku športne vzgoje nositi udobna oblačila in obutev, čez ta oblačila pa imajo še obvezno šolsko uniformo. Dekleta imajo od prvega razreda dalje na glavi ruto.

Učitelji športne vzgoje v svoje programe na vseh stopnjah šolanja vključujejo predvsem naslednje:

- poučevanje različnih gibalnih spretnosti,
- predstavitev različnih načinov razvoja in povečevanja telesne zmogljivosti,
- poučevanje pravil in zakonitosti različnih športov,
- poučevanje pravilnega načina izvajanja športnih vaj ob upoštevanju pedagoških in zdravstvenih načel.

Učitelj mora dobro poznati vsebino predmeta športne vzgoje in njenih ciljev v šoli. Poučevanje naj učencu omogoča pravilno razumevanje temeljnih vsebin predmeta športne vzgoje. Praktična učna gradiva, ki jih uporablja učitelj pri pouku, naj bi učencem pomagala razumeti načela zdravega skozi vse življenje, spodbujala naj bi učenje z izboljšanjem motivacije učencev in želje po učenju. Gibalne spretnosti, izbrane za poučevanje, morajo biti primerne telesni zmogljivosti in sposobnostim učencev. Zaporedje uporabe učnih gradiv in vsebin športne vzgoje mora učitelj ustrezno vključevati v vsakem učnem obdobju. Splošna vsebinska piramida šolskih programov športne vzgoje glede na starost vključuje: enostavna (naravna) osnovna gibanja, lokomotorna, stabilnostna in kombinirana osnovna gibanja, enostavne športne igre (manipulativna gibanja), zahtevnejše spretnosti, poučevanje enostavnih športnih veščin s prilagojenimi pripomočki ter učenje zahtevnejših gibalnih vzorcev v različnih športih. Prav tako vsebina predmeta športna vzgoja vključuje telesno/kondicijsko pripravljenost in sposobnost reševanja določenih gibalnih nalog. Na osnovi tega lahko učitelji s krepitvijo in višjo ravniyo telesne pripravljenosti otrok ter njihovim obvladovanjem osnovnih gibalnih spretnosti dosežejo skladnejši razvoj otroka ter zmožnost usvajanja zapletenejših gibalnih vzorcev, ki jih vključujejo različni športi.

Načrtovanje pouka športne vzgoje v osnovni šoli mora potekati tako, da ne bo omejeno le na telesno rast in razvoj gibalnih sposobnosti ter usvajanje gibalnih spretnosti, temveč naj bi vključevalo vplive na vse vidike otrokove osebnosti, vključno s čustvenim, psihološkim in socialnim razvojem.

V osnovnošolskem obdobju naj učitelji športne vzgoje vsebine, povezane s telesno pripravljenostjo, predstavijo tako, da učence spodbujajo k vadbi in telesni dejavnosti tudi zunaj šole (Hosseini, 2013).

Eden od pomembnih in dolgoročnih ciljev športne vzgoje je ohranjanje optimalne ravni telesne pripravljenosti učencev v naslednjih letih. Športnih veščin se učijo v zadnjih letih osnovne šole, saj so otroci v tej starosti telesno, duševno, čustveno in psihično bolj pripravljeni ter lahko resneje in boljše izvajajo športne treninge.

Športna vzgoja v srednji šoli enakomerno poudarja tako teoretične vsebine kot gibalne spretnosti:

Teoretične vsebine:

1. Zavedanje vloge športne vzgoje pri posameznikovem doseganju moralne in človeške popolnosti ter ustvarjanju ravnovesja med njegovimi eksistencialnimi razsežnostmi.
2. Poznavanje dejavnikov, ki vplivajo na telesno pripravljenost in zdravje, načinov njunega ohranjanja in krepitve ter njunega spremljanja z meritvami.
3. Poznavanje principov izvajanja zahtevnejših gibalnih vzorcev v vsaj enem individualnem in enem ekipnem športu.
4. Poznavanje nekaterih gibalnih in biomehanskih principov, ki omogočajo učinkovitost v športnih veščinah.
5. Poznavanje osnovnih taktik v vsaj enem individualnem in ekipnem športu, pravil in navodil, ki to urejajo.
6. Poznavanje osnovnih načel zdravlja, prehrane in nadzora telesne mase ter telesnih dejavnosti za njihovo izboljšanje.
7. Poznavanje pogostih športnih poškodb in uporabe načel prve pomoči ter varnostnih nasvetov v športu.
8. Spoznavanje fizioloških, telesnih in čustvenih sprememb v obdobju pubertete.
9. Zavedanje vloge športne vzgoje pri bogatenju prostega časa.
10. Poznavanje vloge fiziologije, vadbe in njenega vpliva na različne telesne sisteme.
11. Zavedanje vloge športne vzgoje pri zmanjševanju socialnih odklonov, negativnih vplivov moderne družbe, različnih zasvojenosti itd.
12. Spoznavanje stranskih učinkov uporabe stimulativnih in prepovedanih substanc v športu.
13. Spoznavanje politične, družbene in ekonomske vloge športa.
14. Spoznavanje načel in osnov športne vzgoje.

Spretnosti:

1. Izvedba telesnih vaj in vaj za zdravje.
2. Sposobnost pravilne izvedbe tehničnih elementov v vsaj enem individualnem in enem ekipnem športu.
3. Sposobnost uporabe osnovnih taktičnih ravnanj v vsaj enem individualnem in enem ekipnem športu.
4. Sposobnost upoštevanja nekaterih gibalnih, biomehanskih in fizioloških principov pri izvajanju športnih veščin.
5. Sposobnost upoštevanja načel varnosti pri športnih dejavnostih in pravilne uporabe osnovnih načel prve pomoči pri soočanju s športnimi poškodbami.

Stališča:

1. Zanimanje za spoštovanje moralnih in islamskih načel skozi športne veščine.
2. Interes za udejstvovanje v športnih dejavnostih in ohranjanje ter izboljšanje telesne pripravljenosti in zdravja.
3. Želja po učenju in razvijanju športnih veščin ter uživanje v njih.
4. Zanimanje za uporabo pomembnih gibalnih, biomehanskih in fizioloških principov v športnih dejavnostih.
5. Pripravljenost za upoštevanje pomembnih načel varnosti, zdravja in športne prehrane.

Vse zgoraj navedene postavke bi morali učitelji športne vzgoje vključevati v svoje letne priprave na pouk.

■ Razširjen program – dodatne in občolske dejavnosti

Poslanstvo izobraževanja v vsaki državi je krepitev človeškega odnosa do življenja in spodbujanje posameznikove filozofije, da živi v družbi zdravo in produktivno. Ena od značilnosti naprednega in sodobnega izobraževanja je posvečanje posebne pozornosti dejavnostim, ki jih učenci opravljajo zunaj pouka in organiziranega šolskega urnika, pa tudi zunaj razreda in šole na različnih lokacijah. Takšne dejavnosti, skladne z glavnimi programi, ki jih učenci sicer spoznavajo pri pouku v skupini svojega razreda, so lahko učinkovite pri vsestranskem razvoju učencev. Nujno je, da sistem izobraževanja in usposabljanja vsake države zagotavlja povezovanje šole z okoljem in programi zunaj šole. Te programe imenujemo dodatne in občol-

ske dejavnosti. Izobraževalni čas vključuje formalni (redni pouk po predmetniku) in neformalni kurikulum (razširjeni program). Čas pouka je čas, namenjen vsem formalnim izobraževalnim dejavnostim v šoli, za katere so določene naloge v kurikulumu vzgojno-izobraževalnih področij. Dejavnosti dodatnega programa so tiste dejavnosti učencev, ki jih lahko vodijo zunanji sodelavci v šoli, a zahtevajo določen nadzor s strani šole; razlikujejo se od vadbe v razredu, ki jo vodi samo učitelj. Obšolske športne dejavnosti so namenjene ohranjanju motivacije in ustvarjanju izzivov pri učenju za doživljanje športa zunaj šole (v društvih), hkrati pa širijo športno znanje učencev. Potekajo od ravni šol v mestih/regijah do pokrajine in države.

Ne glede na svoj status pa vseeno razširjen program predstavlja pomemben del izobraževalnega sistema šole.

Izhodišča izvedbe dodatnih in občolskih programov:

- Takšne dejavnosti bi morale biti zasnovane in organizirane v skladu z lokalnimi in regionalnimi interesi za razvoj nadarjenih otrok ter prilagojene možnostim in posebnostim vsake šole.
- Dejavnosti naj bodo skladne s starostjo ter spoznavnim, čustvenim in socialnim razvojem učencev.
- Zasnovane naj bodo tako, da bodo ob potrebni pestrosti in prožnosti v vsebinah in metodah ter z zagotavljanjem prijetnih in učenju privlačnih izkušenj skladne z dnevnim urnikom ter urami šolskega življenja.

V fleksibilnem izobraževanju je predvideno področje dodatnih in občolskih programov, ki na eni strani nadomeščajo pomanjkljivosti glavnega programa, na drugi strani pa približujejo in objektivizirajo učenje učencev na področjih poklicnega ter družbenega življenja. Zato je načrtovanje dodatnih in občolskih dejavnosti z visoko mero pestrosti in učinkovitostjo za pridobivanje temeljnih kompetenc (razumevanje, vera, znanost, praksa in etika) nujnost. V teoretičnih izhodiščih iranskega formalnega in javnega izobraževalnega sistema mora biti pridobivanje osnovnih spretnosti ter kompetenc realizirano v okviru šestih področij:

- 1) Samozaupanje, predanost in moralna vzgoja.
- 2) Ekonomsko in strokovno (poklicno) izobraževanje.

- 3) Naravoslovno in tehnološko izobraževanje.
- 4) Socialna vzgoja in politično izobraževanje.
- 5) Biološka in športna vzgoja.
- 6) Estetska in umetniška vzgoja (Nazari idr., 2017).

To pomeni, da se bo učinkovitost celotnega sistema izobraževanja in usposabljanja povečala, ko bosta usposabljanje in učenje končno celovito uresničevala potrebe učencev po pridobivanju kompetenc na vseh omenjenih področjih. To se ustrezno uresničuje prav z načrtovanjem in izvajanjem dodatnih in občolskih dejavnosti, ki dopolnjujejo glavne programe.

Vrste dodatnih dejavnosti na področju športne vzgoje in šolskega športa:

- jutranja telovadba (Pred začetkom pouka, preden učenci vstopijo v razred, se udeležijo 10-15 minutne jutranje vadbe, da se prebudijo in pridejo v učilnico vedri ter nasmejani. Sem so vključena vsa dinamična in statična raztezanja ter lažje oblike poskokov,)
- šolska tekmovanja,
- rekreativni odmori (Ti potekajo med posameznimi bloki ur in trajajo 15 minut. Običajno jih učenci izvajajo na šolskem dvorišču v obliki zabavnih dejavnosti,)
- korektivni program,
- »sabab« (poučevanje osnovnih veščin plavanja učencev tretjega razreda),
- gimnastika (poučevanje začetnih gimnastičnih veščin učencev drugega razreda),
- programi šolskih športnih centrov za vse učence na šoli,
- »tanavarz« (poučevanje veščin uporabe kolebnice in vadba s kolebnico).

Nekaj primerov občolskih dejavnosti športne vzgoje in šolskega športa:

- šolska športna tekmovanja od mestne/regijske do državne ravni,
- mednarodna športna tekmovanja (v okviru ISF – International School Sport Federation),
- programi športnih centrov za vse učence zunaj šole,
- centri za opazovanje in korektivne vaje ter vaje moči (V nekaterih mestih obstajajo centri pod nadzorom ministrstva, pristojnega za izobraževanje, kamor učence napotijo na merjenja, s katerimi ugotavljajo njihove mišično-skeletne

nepravilnosti. Na podlagi rezultatov meritev jim predpišejo korektivno vadbo.).

■ Prepoznavanje nadarjenih otrok

V Iranu so tekmovalne športne panoge vedno vzbujale pozornost in zanimanje posameznikov ter različnih interesnih skupin. Zato se zanje vsako leto porabi velik del materialnih in finančnih sredstev. Vsekakor pa enotnega modela prepoznavanja in izbora nadarjenih za vrhunski šport v državi ni. Po drugi strani pa so bile nacionalne panožne zveze v zadnjih letih zelo dejavne na področju iskanja nadarjenih športnikov in vsaka je oblikovala svoj pristop. Iranska družba ima zelo veliko nadarjenih posameznikov, za njihov razvoj pa obstajajo tudi temu namenjena ustrezna področja in institucije. Športna društva in njihovi prostori, športne organizacije, športni zavodi, športne zveze, Ministrstvo za šport in mladino ter Ministrstvo za šolstvo in druge organizacije so institucije, ki trenutno delujejo na področju iskanja nadarjenih v državi, vendar pa ne obstaja poseben celovit model za ta namen. Raziskave kažejo, da imajo športna društva pomembno vlogo v procesu prepoznavanja in negovanja nadarjenih športnikov (Kalani idr., 2020; Leite idr., 2021; Pouyandekia in Memari, 2022). Naravna selekcija je normalen pristop in naraven način za napredek v športu. Na podlagi te usmeritve so otroci dejavni v določenih športih pod vplivom dejavnikov okolja, kot so tradicija, šola, želje staršev, družba in prijatelji, zagotavljanje njihove športne uspešnosti pa določa naravna selekcija.

V več športih se za iskanje nadarjenih uporabljajo posebne metode. Eden najbolj popularnih športov v Iranu je futsal. Iranska moška reprezentanca velja za eno najmočnejših ekip v svetu futsala in prevladuje na tekmovalnih v azijski regiji. Trenutno zaseda sedmo mesto na lestvici Mednarodne nogometne zveze (FIFA, 2022). Futsal je tudi del šolskega kurikuluma tako v fantovskih kot dekliških šolah. Vse šole imajo materialne pogoje za izvedbo te igre. V futsalu se z uporabo različnih sklopov merskih nalog in znanstvenim pristopom s strani trenerjev in iskalcev nadarjenih prepozna nadarjene posameznike in se jih usmeri v vadbo. Nadarjeni, ki so v selekciji izbrani po znanstveni metodi, potrebujejo manj časa za doseganje optimalnih in odmevnih športnih rezultatov v primerjavi s športniki, ki so izbrani s slučajnimi metodami. Prav

tako pa zasledimo veliko manj poškodb pri igralcih, ki so bili v selekcijo vključeni s sistematičnim naborom (Angoorani idr., 2014).

Glavni dejavniki pri odkrivanju nadarjenih igralcev futsala so: značaj, zdravstveni status posameznika, inteligentnost, gibalne sposobnosti, tehnika osnovnih elementov, morfološki status posameznika, psihološke značilnosti, telesne predispozicije in taktično razmišljanje (Mendes idr., 2022).

Načrt iskanja nadarjenih posameznikov za začetne kategorije najmlajših športnikov v različnih športih se začne z ustvarjanjem mreže za iskanje nadarjenih, ki poteka na več ravneh, na ravni:

- države,
- pokrajine,
- mesta ter
- tekmovalni šol in mest.

V okviru teh mrež pa poteka še:

- sistematično sodelovanje s športnimi zavodi za izobraževanje v smislu podelitve pooblastil in nadzora panožnih zvez;
- prirejanje sezonskih taborov za izbrane nadarjene na ravneh mesta, province in države;
- oblikovanje elitnih skupin vsake starostne skupine;
- usposabljanje trenerjev osnovnih starostnih skupin;
- usposabljanje sodnikov v osnovnih starostnih kategorijah;
- usposabljanje iskalcev nadarjenih;
- usposabljanje vodij tekmovalj na ravni osnovnih šol in
- usposabljanje organizatorjev osnovnih tekmovalj.

■ Zaključek

Športna vzgoja v iranskih šolah temelji na zgodovinski tradiciji iranskih športov, ki se prepletajo s sodobnimi koncepti, vključuje pa športne dejavnosti za spodbujanje različnih gibalnih in kognitivnih sposobnosti ter razvijanje nekaterih vidikov otrokove osebnosti. Vključevanje športa v dodatne programe in obšolske dejavnosti v času šolanja je ključnega pomena, saj ponuja možnosti za izvajanje športnih dejavnosti tudi zunaj šole. To omogoča učencem, da se vključijo v posamezne športne dejavnosti v šoli in zunaj nje, hkrati pa ustvarja pozitivne spremembe v njihovem obnašanju in vedenju. Ukvarjanje s športom krepi

samozavest, ki učencem pomaga pri soočanju z vsakdanjimi izzivi. Poleg tega pa se z udejstvovanjem v športu doseže sposobnost vodenja, timskega dela, sposobnost odločanja, discipline in učenja iz porazov in zmag. Podobna izhodišča zasledimo tudi v evropskih učnih načrtih za športno vzgojo. Predstavljen primer umeščenosti športne vzgoje v iranski šolski sistem, nekateri vplivi tradicionalnih športov, poudarek na veri (islamu) in moralni vzgoji ter ločeno šolanje fantov in deklet pa samo potrjujejo dejstvo, da je oblikovanje izhodišč tako širšega kot ožjega kurikuluma v vsaki državi tudi zgodovinsko, kulturno in družbeno pogojeno.

■ Literatura

1. Angoorani, H., Haratian, Z., Mazeherinezhad, A. in Younespour, S. (2014). Injuries in Iran Futsal National Teams: A Comparative Study of Incidence and Characteristics. *Asian Journal of Sports Medicine*, 5(3), e23070.
2. Dudley, D. in Burden, R. (2020). What Effect on Learning Does Increasing the Proportion of Curriculum Time Allocated to Physical Education Have? A Systematic Review and Meta-Analysis. *European Physical Education Review*, 26, 85–100, <https://doi.org/10.1177/1356336X19830113>.
3. EAG (2021). Pogled na izobraževanje 2021 – Education at a glance 2021. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Fotografije/Novice/EAG-2021/EAG-2021_Poudarki-EAG-2021.pdf
4. FIFA (2022). World Ranking. <https://futsalworldranking.com/rank.htm>
5. Hosseini, F. (2013). *National curriculum of Iran*. https://www.academia.edu/44798693/فصلنامه_سرد_در_پژوهش_فوتبال. (v perzijskem jeziku).
6. Janssen, I. in Leblanc, A. (2010). Systemic Review of the Health Benefits of Physical Activity and Fitness in School-Aged Children and Youth. *International Journal of Behavioural Nutrition & Physical Activity*, 7, 40.
7. Kalani, A., Elahi, A. R., Sajjadi, N. in Zareian, H. (2020). Developing a Comprehensive Model of Identify Talent in Iranian Championship Sport. *Research on Educational Sport*, 8(20), 33–50. (v perzijskem jeziku). <https://doi.org/10.22089/res.2019.6547.1559>.
8. Kazemian, R., Ghasemi, H., Movahhed, T. in Kazemian, A. (2014). Health education in primary school textbooks in Iran in school year 2010–2011. *Journal of Dentistry (Tehran, Iran)*, 11(5), 536.
9. Khosravizadeh, E., Saneh, A. in Haqhdady, A. (2012). A study of the status of physical education curriculum in high schools of Markazi province. *Journal of Curriculum Studies*, 6(23), 162–183.

10. Leite, N., Calvo, A. L., Cumming, S., Gonçalves, B. in Calleja-Gonzalez, J. (2021). Talent identification and development in sports performance. *Frontiers in Sports and Active Living*, 272(29), 17907–17911. <https://doi.org/10.1074/jbc.272.29.17907>.
11. Mark, J. J. (2012, Januar 18). Herodotus: On The Customs of the Persians. *World History Encyclopedia*. <https://www.worldhistory.org/article/149/herodotus-on-the-customs-of-the-persians/>
12. Marsh, C. J. (1994). *Kurikulum. Temeljni pojmovi*. Educa.
13. Mendes, D., Travassos, B., Carmo, J.M., Cardoso, F., Costa, I. in Sarmento, H. (2022). Talent Identification and Development in Male Futsal: A Systematic Review. *International Journal of Environment Research and Public Health*, 19(17), 10648. <https://doi.org/10.3390/ijerph191710648>.
14. Nazari, H., Jafari, E. M., Nasr, A. R. in Marandi, S. M. (2017). School Physical Education Curriculum of Iran from Experts' Perspective: „What It Is and Should Be“. *International Journal of Environmental and Science Education*, 12(5), 971–984.
15. Pouyandekia, M. in Memari Z. (2022). How can clubs play an essential role in talent identification and development programmes? A case study of German football. *Sport in Society*, 25(9), 1679–713.
16. Rajabi, F., Safania, A. M. in Nazari, H. (2021). An Analysis of Physical Education Infrastructure in the Iranian Education System. *Journal of Curriculum Studies (JCS)*, 16(61), 151–174.
17. Ruiz-Ariza, A., Grao-Cruces, A., de Loureiro, N. E. M. in Martinez-Lopez, E. J. (2017). Influence of Physical Fitness on Cognitive and Academic Performance in Adolescents: A Systematic Review from 2005–2015. *International Review of Sport Exercise Psychology*, 10, 108–133.
18. UNESCO (2015). Quality Physical Education (QPE). <http://unesco.ittralee.com/wp-content/uploads/2015/01/Quality-Physical-Education-Guidelines-for-Policy-Makers.pdf>
19. Wikipedia (2022). Seznam držav po velikosti. https://sl.wikipedia.org/wiki/Seznam_drav_in_zunanjih_ozemelj_po_površini
20. Wikipedia (2023). Antične olimpijske igre. https://sl.wikipedia.org/wiki/Antične_olimpijske_igre

prof. dr. Miran Kondrič

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport
 miran.kondric@fsp.uni-lj.si